
Селянство за умов соціокультурних, соціально-економічних та суспільно-політичних трансформацій

The peasantry under the conditions of socio-cultural, socio-economic and socio-political transformations

УДК 634.8-027.12 (477.87)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Zhulkanych>

Nelya Zhulkanych

Doctor of Sciences (History), Professor, Professor of the Department of Modern History of Ukraine and Foreign Countries, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3844-078>

e-mail: nelya.zhulkanych@uzhnu.edu.ua

Bibliographic Description of the Article: Zhulkanych, N. (2026). Family wineries of Transcarpathia (1991–2025). *Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 37, 5–13. (In Ukraine). doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Zhulkanych>

FAMILY WINERIES OF TRANSCARPATHIA (1991–2025)

Abstract. *The purpose of the publication is to clarify the features of the development of family wineries in the Transcarpathian region during the years of Ukraine's independence.*

Results. *Currently, the Transcarpathian region ranks fifth among the six «grape» regions of Ukraine. Transcarpathian winemakers have switched to craft wine production, focusing on quality. One of the first who managed to introduce new standards into wine production in Transcarpathia was Ivan Ursta, a winemaker from the Berehivskyi district. Another winemaker, Oleksandr Shosh, works in Mukachevo region and specializes in the production of organic natural wines. Among modern winemakers, it is worth mentioning Oleksandr Kovach, founder of the Kovach Family Winery winery in the village of Kontsovo. In the Transcarpathian region, over 64% of production is concentrated in households. Currently, there are about a hundred active winemakers in Transcarpathia. Small winemakers have united in the Association of Winegrowers, Winemakers and Distillers of Transcarpathia, which plans to register the geographical indication “Wines of the Silver Land”. This will mean not only a quality mark for traditional products, but also a powerful impetus for economic and cultural development.*

Conclusions. *Transcarpathia was and, despite all the hardships, remains a region with strong traditions of viticulture and winemaking. With the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation, the state support program was completely reformatted. This was primarily due to the change in the priority of expenditures on the defense sector of our state. Licensed family wineries in Ukraine make up only 6% of the total number of wine producers. For comparison, in France there are 65 thousand producers and 15 thousand family wineries. Therefore, European experience shows that family wineries are an effective form of doing business in the field of viticulture and winemaking. Ukraine in general, and Transcarpathia in particular, has a significant development resource in this direction.*

Key words: *viticulture, craft winemaking, family wineries, state support, wine tourism.*

Неля Жулканич

доктор історичних наук, професор, професор кафедри модерної історії України та зарубіжних країн, ДВНЗ «Ужгородський національний університет». м. Ужгород, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3844-078>

e-mail: nelya.zhulkanych@uzhnu.edu.ua

Бібліографічний опис статті: Жулканич Н. (2026). Сімейні виноробні Закарпаття (1991–2025 рр.). *Український селянин*. 2026. Вип. 37. С. 5–13. doi: <https://doi.org/10.31651/2413-8142-2026-37-Zhulkanych>

СІМЕЙНІ ВИНОРОБНІ ЗАКАРПАТТЯ (1991–2025 РР.)

Анотація. Метою публікації є з'ясування особливостей розвитку сімейних винарень у Закарпатській області в роки незалежності України.

Результати. Нині Закарпатська область посідає п'яте місце серед шести «виноградних» областей України. Закарпатські винороби перейшли до крафтового виробництва вина зробивши ставку на якість. Одним із перших, хто зумів впровадити нові стандарти у виробництво вина, на Закарпатті, став Іван Урста - винороб із Берегівського району. Інший винороб, Олександр Шош, працює на Мукачівщині й спеціалізується на виробництві органічних натуральних вин. Серед сучасних виноробів варто згадати Олександра Ковача, засновника виноробні «Kovach Family Winery» у селі Концово.

У Закарпатській області понад 64 % виробництва зосереджено в господарствах населення. Нині на Закарпатті активних виноробів є близько сотні. Дрібні винороби об'єдналися в Асоціацію виноградарів, виноробів та дистильаторів Закарпаття, яка планує зареєструвати географічне зазначення «Вина Срібної Землі». Це означатиме не тільки знак якості для традиційних продуктів, а й дасть потужний поштовх до економічного та культурного розвитку.

Висновки. Закарпаття було і, попри всі негаразди, залишається регіоном зі стійкими традиціями виноградарства та виноробства. З початком повномасштабного вторгнення РФ програма державної підтримки була повністю переформатована. Це було пов'язано насамперед зі зміною пріоритетності видатків на сферу оборони нашої держави. Ліцензовані сімейні виноробні складають в Україні лише 6 % від загальної кількості виробників вина. Для порівняння, у Франції 65 тис. виробників і 15 тис. сімейних виноробень. Тож, європейський досвід засвідчує - сімейні виноробні є ефективною формою ведення бізнесу в галузі виноградарства та виноробства. Україна загалом і Закарпаття зокрема має значний ресурс розвитку в цьому напрямі.

Ключові слова: виноградарство, крафтове виноробство, сімейні винарні, державна підтримка, винний туризм.

Постановка проблеми

У структурі аграрного сектору економіки України вагоме місце завжди посідала галузь виноградарства та виноробства. Україна має спроможність зайняти свою нішу на європейському та світовому ринку вина, що потребує модернізації та державної підтримки, якої держава в нинішніх умовах не може виноробам надати. Попри всі виклики, навіть нині, за даними Wines of Ukraine, обсяг експорту українських вин становить \$9 млн (2023 р.), напрямки – Естонія, Велика Британія, США, Швеція, Норвегія та Японія¹. Це утворює в думці, що виноробна галузь України має значні перспективи за сприятливих умов.

Однак у нинішніх складних умовах воєнного стану, економічної нестабільності, скорочення сировинної бази, зростання цін на енергоресурси, скорочення державної підтримки галузі, зважаючи на перерозподіл коштів на більш нагальні потреби, виробництво значно ускладнилося. За такої ситуації безперечно перевагу мають великі виноградарські підприємства, що використовують техніку та прогресивні технології виробництва, залучають кваліфіковані кадри. Однак окремою перевагою сімейних винарень, які активно почали працювати в Україні, є традиції, ручна праця, натуральність, авторський підхід. Для таких винарень основне – якість та унікальність продукту з неповторним теруаром, а не обсяги виробництва. Вони вирощують виноград та випускають вина лімітованими партіями; подеколи лише кілька лотів за сезон, що робить кожну пляшку унікальною. Працюють такі винарні й в одному із найстаріших та найвідоміших виноробних регіонів України – на Закарпатті. Важливим є вивчення сучасних ініціатив з відновлення традицій і

¹ Wines of Ukraine. Wines of Ukraine на ProWein 2024: досягнення, розвиток, нові перспективи. Напої. Технології та Інновації.

7 березня 2024. URL: <https://techdrinks.info/wines-of-ukraine-na-prowein-2024-dosyagnennya-rozvytok-novi-perspektyvy/> (дата звернення: 10.03.2026)

розвитку крафтового сектору, а також аналіз стратегії розвитку, що поєднувала б збереження локальних традицій теруару з конкурентоспроможністю на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Дослідженню питань розвитку виноградарства в Україні приділили увагу ряд дослідників. Загальні тенденції виноробної галузі України в умовах ринкової трансформації розглянули Н. Аверчева², Л. Некрасова, К. Некрасова³. Вони проаналізували структурні зміни, скорочення виробничих потужностей та регіональні диспропорції у розвитку виноробства. Автори наголосили на кризових явищах 1990-х років і необхідності адаптації галузі до нових економічних умов, проте регіональна специфіка Закарпаття розкрита лише побіжно, про сімейні виноробні не йдеться.

Питання конкурентоспроможності виноградарства України представлено у працях В. Ємцева та І. Ємцевої⁴. Ними розкрито вплив ринкових умов, інвестиційного клімату та структури виробництва на розвиток галузі. Автори підкреслили вразливість малих виробників, що є характерною рисою сучасного виноробства Закарпаття.

Історичні аспекти становлення та розвитку виноградарства в Україні висвітлено у працях О. Анікіної, яка простежила еволюцію виноградарства як складової традиційної аграрної культури⁵. Дослідження має значну історіографічну цінність, однак період незалежності України та аналізований регіон не є його основними об'єктами аналізу.

Проблеми розвитку виноробної галузі Закарпаття порушено у працях М. Гриценка⁶, який одним із перших звернув увагу на наслідки розпаювання земель, втрату цілісної сировинної бази та порушення виробничих зв'язків у регіоні. Його дослідження є важливими для розуміння витоків сучасної дрібнотоварної моделі виноробства Закарпаття. Однак автор не розглянув функціонування сімейних виноробних господарств у період незалежності України. Роль виноробства у розвитку туризму та формуванні етногастрономічних практик розглянуто у працях Н. Чорної⁷, М. Турчиняк, Б. Полотай, А. Даньчишин⁸. Ними підкреслено потенціал винного туризму як чинника регіонального розвитку.

Безпосередньо розвиток сімейних винарень як основи європейської інтеграції в галузі виноробства України досліджено у праці Н. Аверчевої, В. Бойко та Л. Бойко⁹. Автори простежили динаміку основних показників розвитку виноградарства та виноробства в Україні за підсумками 2018 р., ґрунтовно проаналізували проблеми і перспективи малого бізнесу у виноградарсько-виноробній галузі, однак лише на прикладі першої сімейної винарні «Курінь» (Херсонщина).

Тож, вказані праці стосуються розвитку виноградарства України загалом, лише частково в них розглянуто регіональну специфіку виноробства Закарпаття і не акцентовано увагу на особливостях розвитку сімейних винарень Закарпаття, напрямках їх державної підтримки, що їй потребує, на нашу думку, подальшого дослідження.

Мета статті

Метою публікації є з'ясування особливостей розвитку сімейних винарень у Закарпатській області в роки незалежності України.

2 Аверчева Н. О. Регіональні аспекти розвитку виноградарства і виноробства в Україні. *Агросвіт*. № 23. 2021. С. 39.

3 Некрасова Л.А., Некрасова К.І. Аналіз та перспективи розвитку підприємств виноробної галузі в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 86.

4 Ємцев В.І., Ємцева І.В. Ключові проблеми розвитку конкурентоспроможності виноградарства України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 169-174.

5 Анікіна О.П. Північне виноградарство в Україні: історичний аспект становлення та розвитку. *Історія науки і біографістика: міжвідомчий тематичний збірник*. К., 2009. Вип. 5. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2008-3/08aopasr.pdf> (дата звернення: 12.03.2026)

6 Гриценко Н.П. Напрями розвитку виноробної галузі Закарпаття на основі сучасної сировинної бази. *Проблеми агропромислового комплексу Карпат*. 1994. Вип.3 С.134-139.

7 Чорна Н.М. Винний туризм в Україні: стан та тенденції розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С.166.

8 Турчиняк М.К., Полотай Б.Я., Даньчишин А.А. Українське виноробство в умовах війни. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. N 11, 2024. С. 35 - 42.

9 Аверчева Н.О., Бойко В.О. Бойко Л.О. Сімейні винарні як основа європейської інтеграції в галузі виноробства України. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С. 61 – 67.

Виклад основного матеріалу

Закарпаття відзначається багатими традиціями виробництва вина. Край є ідеальним для вирощування винограду через м'який клімат та придатні ґрунти, широке розмаїття сортів винограду, різноманітні теруари та неповторний світ смаків і ароматів. Нині Закарпатська область посідає п'яте місце серед шести «виноградних» областей України – 4,8 тис. га або 4,1%¹⁰ від загальної площі виноградних насаджень України.

Із трьох нині діючих державних виноробних підприємств – АТП «Бобовище», ДП «Леанка» і ДП «Харківський завод шампанських вин» – два розміщуються на Закарпатті. Обидва на межі банкрутства. Найбільшими недержавними виноробними підприємствами є виноробні «Chateau Chizay» та «Котнар», які спеціалізуються на виробництві сухих і напівсолодких вин.

Від 1991 р. у результаті ліквідації та реорганізації колективних господарств, відсутності державної підтримки закарпатське виноробство, як і вся аграрна галузь країни, переживало серйозні складнощі. У 1995–2005 рр. виробництво винограду зосереджувалося переважно в господарствах населення: до 92,6%¹¹ питомої ваги виробництва. Ще на початку 2000-х рр. для отримання ліцензії на виробництво вина виключно власного виробництва не більше 10 тисяч декалітрів на рік, яке розливали у тару, необхідно було одержати 140 дозвільних документів різних відомств. Це та ряд інших негативних факторів – недосконалість законодавчої бази, недостатність фінансування, військова агресія Росії проти України – призвели до скорочення площ і валового виробництва винограду. З 2014 р. площі виноградних насаджень зменшились на 14,0 тис. га (майже на третину), валове виробництво винограду – на 171,5 тис. т¹². Незважаючи на зусилля виноробних підприємств та індивідуальних господарів, частка Закарпатської області у структурі виробництва винограду в Україні знизилася у 2012 р. до 4,8 % з 8 % у 2000 р.¹³

Однак закарпатські винороби знайшли можливість, застосовуючи сучасні європейські технології, перейти до крафтового виробництва вина, зробивши ставку на якість. Поняття «крафтова виноробня» означає невелике, часто сімейне виробництво, що фокусується не на обсягах, а на ручній праці, лімітованих партіях та високій якості вина. Вони використовують унікальні теруари та авторські технології.

Одним із перших, хто зумів впровадити нові стандарти у виробництво вина на Закарпатті, став Іван Урста – винороб із Берегівського району. Його виноробня швидко здобула популярність завдяки відродженню класичних закарпатських вин, таких як Трамінер рожевий і Мускат Оттонель. Іван Урста активно застосовує сучасні методи ферментації та витримки вин, що дозволило значно підвищити їхню якість і зробити продукцію виноробні затребуваною на ринку. Крім того, його вина здобули високу оцінку на численних міжнародних дегустаціях.

У винних підвалах з 400-річною історією зберігає вина родинна винарня «Nota Bene» Василя Надя у Берегові. Родина виготовляє вина зі свого винограду: доглядають 5 га виноградників у селі Мужієво. Тут у підвалах протяжністю понад 120 м зберігається своєрідний «винний архів», в який відкладають по 50 пляшок найкращого вина за рік, починаючи з 1990-х років¹⁴.

Інший винороб, Олександр Шош, працює на Мукачівщині і спеціалізується на виробництві натуральних вин. Важливою особливістю його продукції є те, що при вирощуванні винограду на 10 га виноградників та виробництві вина використовуються лише органічні методи, без застосування хімічних домішок. Технології засновані на принципах

10 Виноробство Закарпаття :з працасів до сьогодення. URL: <https://uwines.com.ua/likbez/vynorobstvo-zakarpattya-vid-prachasiv-do-syogodennya/> (дата звернення: 9.03.2026)

11 Статистичний збірник Закарпатської області за 2006 рік. Ужгород., 2007. С. 307.

12 Комітет Верховної Ради України. Актуальні питання виноградарства та виноробства в Україні на шляху до євроінтеграції обговорено під час слухань у Комітеті з питань аграрної та земельної політики. Прес-служба Апарату Верховної Ради України.

14 березня 2023 року. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234125.html (дата звернення: 10.03.2026)

13 Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистика України. К., 2013. С. 138.

14 Сімейна виноробня Nota Bene. URL: <https://shop.theheartofwine.com/winery/notabene> (дата звернення: 10.03.2026)

біодинамічного виноробства, що дозволяє створювати екологічно чисті й високо оцінені вина. 15 сортів закарпатських вин із різних сортів винограду та з різним терміном витримки привертають увагу не лише локальних споживачів, але й міжнародних експертів¹⁵.

Фермерське господарство «Терруар» засноване у 2018 р. Винарня розташована в старовинних печерах XIII–XIV ст. та оснащена сучасним італійським обладнанням. Виробництво обмежене – 14 000 пляшок на рік. Всі вина – сухі, натуральні, сортові – з ванільним посмаком Мерло, з ароматом кисло-солодкої вишні Цвайгелт, з нотами чорної смородини Аліа Терра, малиново-рожеве Розе Аліа Терра, бархатисте з фруктовим післясмаком Каберне Совіньйон. Вино зберігається в печерах при стабільній температурі 9-11°C та природній вологості. Також господарство «Терруар» стало першим приватним виробником Закарпаття, яке отримало офіційну ліцензію на виробництво вина¹⁶.

Серед сучасних виноробів варто згадати Олександра Ковача – засновника виноробні «Kovach Family Winery» у селі Концово. Він має понад 25 років досвіду у виноробстві, його продукція неодноразово отримувала нагороди на міжнародних фестивалях і дегустаціях. Одним із найвизначніших досягнень Олександра Ковача є перше закарпатське ігристе вино, виготовлене за класичним методом шампанізації. Крім того, його виноробня виробляє не лише вина, а й інші оригінальні продукти, такі як дистильати, ice wine, пет-нати, винні лікери, бальзами, сидри та винне пиво. Винороб активно сприяє розвитку виноробної культури Закарпаття шляхом організації фестивалів, зокрема «Сонячний напій» та «Закарпатське Божоле»¹⁷.

Ще один закарпатський виноградар та винороб – Іван Ілько із Тячівського району, який разом із родиною займається вирощуванням понад 200 сортів винограду. Серед них є рідкісні європейські сорти, такі як італійський Неббіоло, французькі Шардоне та Пінонуар. Виноградники родини Ільків розташовані в регіоні з помірним кліматом і ґрунтами, багатими на мікроелементи, що сприяє високій якості винограду та виробленого з нього вина. Виготовленням елітних сухих вин господарі займаються на сучасному італійському обладнанні, ретельно контролюючи процес бродіння для досягнення найкращих смакових характеристик¹⁸.

На Ужгородщині у с. Концово на 2 га вирощує сорти Соляріс, Цитронний Магарача, Чорний монарх і Красень виноградар Томаш Кіш. Родинна виноробня виготовляє купажі, сухі, напівсолодкі вина до 10 тис. літрів щороку. У селі Пістрялово поблизу Мукачева розташована мала виноробня «Шато Паук». Понад 30 га виноградників доглядає разом з родиною виноградар і винороб Іван Паук. Він відзначає, що закарпатські малі виноробни працюють над відновленням типових, аборигенних сортів винограду для Закарпаття¹⁹.

Сімейна виноробня «Muska» має у своєму володінні виноградники, розміщені у кількох районах Ужгородщини – у с. Верхні Ремети (0,12 га), с. Минай (0,06 га), с. Селменці (0,6 га). Об'єм виробництва – до 9 тис. літрів вина Тут експериментують з технологією виробництва вина із винограду пізнього збору, із ягодами, які перетворились на родзинки на лозі та вражені «благородною пліснявою».

Виноградарі Ондраш та Іштван Варга започаткували власну сімейну виноробню в с. Бене Берегівського району. Тут на 2 га виноградників вони культивують близько 70 сортів винограду й виробляють до 5 тис. літрів вина, яке можна скуштувати у невеликому дегустаційному залі виноробні.

У тому ж селі Бене розташований винний підвал Параски (Parászka Pincészet), що належить братам Гергею та Ласло. Виноробни вирощують 180 сортів винограду, виробляють кагор

15 Черевко Т. Понад 30 років родина Шош із Закарпаття вирощує виноград та виготовляє вина. *Суспільне Ужгород*. 23 листопада 2021. URL: <https://suspilne.media/uzhhorod/183278-ponad-30-rokiv-rodina-sos-iz-zakarpatta-virosue-vinograd-ta-vigotovlae-vina/> (дата звернення: 10.03.2026)

16 В Україні фермер заснував виробництво вина у печерах XIII століття. URL: <https://agronews.ua/news/v-ukraini-fermer-zasnuyav-vyrobnytstvo-vyna-u-pecherakh-khiii-stolittia/> (дата звернення: 10.03.2026)

17 Чорна Н.М. Винний туризм в Україні: стан та тенденції розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 67. С. 166.

18 Некрасова Л.А., Некрасова К.І. Аналіз та перспективи розвитку підприємств виноробної галузі в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 86.

19 Семенюк А. Як закарпатські виноробни працюють в умовах війни. Заголовок 10. 2023. URL: <https://zaholovok.com.ua/longread/yak-zakarpatski-vynoroby-pratsuyut-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 12.03.2026)

відповідно до 400-річного рецепта²⁰. В агросадібі «Сімейний підвал Параски» дегустація відбувається у фантастичному місці у печері довжиною 17 м при температурі 12 градусів, що забезпечує зберігання смакових якостей вина.

Ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва терруарних вин та натуральних медових напоїв» (2018 р.)²¹ зумовило спрощення процедури отримання ліцензії на виноробну діяльність для дрібних виноробів: замість 140 дозвільних документів потрібно було отримати вже лише 4. Згодом активізації дрібних виноробів посприяла і можливість переходу на спрощену систему оподаткування, сплати єдиного податку та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (платники 4 групи). Як наслідок, частка виробництва винограду в господарствах населення зросла у 2023 р. на 36,5%, порівняно з 2000 р. – з 30,0 до 66,5% від загального обсягу²² (інформація без врахування окупованих територій). Що стосується Закарпатської області – понад 64% виробництва зосереджено в господарствах населення, валовий збір становив 43 тис. т²³. Урожайність з 1 га насаджень у плодоносному віці становить у виноробних господарствах – 26,5 ц/га, у господарствах населення – 115,6 ц/га²⁴. Зростання питомої ваги господарств населення свідчить про перехід галузі на дрібнотоварну основу.

Нині на Закарпатті активних виноробів є близько сотні, однак ситуація дуже мінлива: хтось продовжує працювати в умовах війни, хтось переїхав, хтось пробує розвивати туризм, бо є велика кількість людей, які приїхали на Закарпаття і хочуть знайомитися з регіоном, хтось навпаки – робить акцент лише на виробництві²⁵.

Дрібні винороби об'єдналися в Асоціацію виноградарів, виноробів та дистилляторів Закарпаття, яку нині очолює Олександр Гарновдій, – засновник виноробні «Штифко» у селі Ключарки. Громадське об'єднання виноробів планує зареєструвати географічне зазначення «Вина Срібної Землі», що означатиме не тільки знак якості для традиційних продуктів, а й дасть потужний поштовх до економічного та культурного розвитку. 28–30 червня 2024 р. у м. Мукачево відбувся конкурс «Вина срібної землі 2024» вперше проведений за міжнародним стандартом OIV – International Organisation of Vine and Wine. Загалом оцінювалися 113 зразків вина від 32 виробників.

В Україні вже є три продукти з географічним зазначенням: гуцульська овеча бриндза, гуцульська коров'яча бриндза і мелітопольська черешня. Ще декілька продуктів перебувають на етапі сертифікації, і наразі закарпатці працюють над реєстрацією «Вин Срібної землі»²⁶.

Також малі винороби краю мають на меті відновлювати типові, аборигенні сорти винограду для Закарпаття, йдеться щонайменше про 50 сортів. Такі сорти є в розсадниках Угорщини. Для того, щоб легально їх вирощувати та розмножувати, необхідно спочатку внести у реєстр сортів рослин України.

Висновки

Закарпаття було і, попри всі негаразди, залишається регіоном зі стійкими традиціями виноградарства та виноробства. Частина сімейних господарств успадкували виноробну справу від своїх прадідів. Сімейні винарні були поширеними і в часи Австро-Угорщини, і в часи Чехословаччини (до складу яких в різні періоди входив край). У «радянський період» не існувало навіть поняття «сімейні винарні». Ситуація змінилася із проголошенням незалежності України. Закарпатські винороби змінили підходи до виноробства, зробивши

20 Костюк О. Міні гайд виноробними Закарпаття. 19/06/2023. URL: <https://budynok42.media/post/mini-gajd-vynorobnyamy-zakarpattya/> (дата звернення: 10.03.2026)

21 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку виробництва терруарних вин та натуральних медових напоїв : Закон України No2360-VIII. URL: <https://transcarpatia.net/transcarpathia/politic/96682-zakon-scho-sproschuye-licenzuvannya-malih-vinogrov-vstupiv-u-dyu.html>. (дата звернення: 12.03.2026)

22 Статистичний щорічник України. 2023 рік. К. Держстат України. 2024. С. 140.

23 Там само. С. 146

24 Збір урожаю сільськогосподарських культур у Закарпатській області. *Статистичний бюлетень*. Ужгород. 2022. С. 7.

25 Семенюк А. Як закарпатські винороби працюють в умовах війни. URL: <https://zaholovok.com.ua/longread/yak-zakarpatski-vynoroby-pratsuyut-v-umovakh-viyny/> (дата звернення: 12.03.2026)

26 Петерварі Н. Виноградне Закарпаття: де можна насолодитися унікальними винами. 08.10.2023. URL: <https://www.unian.ua/tourism/wheretogo/vidpochinok-na-zakarpatti-de-mozhna-nasoloditisya-unikalnimi-vinami-12417846.html> (дата звернення: 11.03.2026)

ставку на якість замість масового виробництва дешевих вин, і повернулися до традицій крафтового господарювання. Окрім виробництва вина, закарпатські винороби активно розвивали винний туризм, організовуючи дегустаційні тури та фестивалі, що сприяло популяризації виноробної культури в регіоні у 1990–2022 рр. Найбільш популярними фестивалями Закарпаття були «Червоне вино», «Біле вино», «Сонячний напій», «Угочанська лоза», «Закарпатське Божеоле».

Наразі виноробна галузь держави загалом і Закарпаття зокрема перебуває у складній ситуації, як і решта галузей сільського господарства. З початком повномасштабного вторгнення РФ програма державної підтримки була повністю переформатована. Це пов'язано насамперед зі зміною пріоритетності видатків на сферу оборони нашої держави.

Однак, незважаючи на військові дії, на початок 2024 р. в Україні офіційно зареєстровано 160 виноробних підприємств, зокрема 40 крафтових виноробень²⁷ з річним обсягом виробництва 100 000 л (без урахування окупованих територій). Якими б складними не були 2023–2024 рр., відбулося чимало винних івентів. Київ і Львів традиційно продовжили проводити винні фестивалі чи, радше, благодійні ярмарки, напрацьовані в 2022 воєнному році. Ярмарки відбулися і в Ужгороді, Івано-Франківську, Вінниці, Умані, Одесі²⁸.

Кількість туристів, які щороку відвідують Закарпаття, зростає, як і зацікавленість до українських вин. «Не стали цьому перешкодою ні ковідні часи, ні воєнні. Навіть навпаки – чимало українців через те, що не можуть виїхати за кордон, приїжджають відпочивати на басейни з цілющими та термальними водами на Берегівщину і водночас відвідують виноробні. В останні роки саме в цьому регіоні, багатому на атракції та оздоровчі пропозиції, проводять свої відпустки українські військові, до яких з-за кордону приїжджають родини»²⁹.

Україна загалом та Закарпаття зокрема мають достатній потенціал для розвитку галузі й виробництва якісної продукції, однак існує ряд проблем соціально-економічного та техніко-технологічного характеру, які гальмують розвиток виноградарства. З-поміж загальних проблем розвитку галузі, які вимагають вирішення, Н. Аверчева виокремила такі: «створення великої кількості малих виноробних господарств, підвищення рівня конкуренції на ринку, що вимагає врегулювання їх діяльності на державному рівні щодо якості продукції, оподаткування, екології та інших аспектів; низький рівень продуктивності насаджень через садивний матеріал низьких селекційних категорій; низьку ефективність виробництва винограду через зрідженість виноградних насаджень»³⁰. На нашу думку, з цим можна погодитися лише частково. Ліцензовані сімейні виноробні складають в Україні лише 6%³¹ від загальної кількості виробників вина (з-поміж 61 ліцензованих виробників лише 4 сімейних виноробні), на 46 тис. га виноградників. Для порівняння, у Франції – 840 тис. га, 65 тис. виробників і 15 тис. сімейних виноробень. Тож, створення великої кількості малих виноробних господарств можна лише вітати. Інша справа, що цей процес насправді потребує державної підтримки та регулювання.

Загалом європейський досвід засвідчує – сімейні виноробні є ефективною формою ведення бізнесу в галузі виноградарства та виноробства. Незважаючи на те, що цей бізнес вимагає значних фінансових ресурсів, є трудомістким та нестабільним через вплив погодних

27 Турчиняк М.К., Полотай Б.Я., Даньчишин А.А. Українське виноробство в умовах війни. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. N 11, 2024. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/tourism/article/view/1668/1570> (дата звернення: 10.03.2026)

28 Заяць Р. Яким був 2023 рік для українського вина? URL: <https://story.theheartofwine.com/iakym-buv-2023-rik-dlia-ukrainskoho-vyna> (дата звернення: 10.03.2026)

29 Петерварі Н. Виноградне Закарпаття: де можна насолодитися унікальними винами. 08.10.2023. URL: <https://www.unian.ua/tourism/wheretogo/vidpochinok-na-zakarpatti-de-mozhna-nasoloditisya-unikalnimi-vinami-12417846.html> (дата звернення: 10.03.2026)

30 Аверчева Н. О. Регіональні аспекти розвитку виноградарства і виноробства в Україні. *Агросвіт*. № 23. 2021. С. 39.

31 Революція в бокалі: до чого призведе легалізація дрібних виробників вина. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/revolucia-v-bokali-do-cogo-prizvede-legalizacia-dribnih-virobnikiv-vina> (дата звернення: 11.03.2026)

умов, винарні сімейного типу набувають дедалі більшого поширення. Україна загалом і Закарпаття зокрема має значний ресурс розвитку в цьому напрямі.

References:

1. Avercheva, N. (2021) Rehionalni aspekty rozvytku vynohradarstva i vynorobstva v Ukraini. [Regional aspects of the development of viticulture and winemaking in Ukraine]. [in Ukrainian].
2. Avercheva, N., Boiko, V. & Boiko L. (2019). Simeini vynarni yak osnova yevropeiskoi intehtatsii v haluzi vynorobstva Ukrainy. [Family wineries as the basis of European integration in the winemaking industry of Ukraine]. [in Ukrainian].
3. Cherevko, T. (2021) Ponad 30 rokiv rodyna Shosh iz Zakarpattia vyroshchuie vynohrad ta vyhotovliaie vyna. [For over 30 years, the Shosh family from Zakarpattia has been growing grapes and making wines]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
4. Chorna, N. (2022) Vynnyi turyzm v Ukraini: stan ta tendentsii rozvytku. Infrastruktura rynku. [Wine tourism in Ukraine: state and development trends. Market infrastructure]. Doi: <https://doi.org/10.32843/INFRA-STRUCT67-28>[in Ukrainian].
5. Hrytsenko, N. (1994) Napriamy rozvytku vynorobnoi haluzi Zakarpattia na osnovi suchasnoi syrovynnoi bazy. [Directions of development of the wine industry of Transcarpathia on the basis of a modern raw material base]. [in Ukrainian].
6. Komitet Verkhovnoi Rady Ukrainy. Aktualni pytannia vynohradarstva ta vynorobstva v Ukraini na shliakhu do yevrointehtatsii obhovoreno pid chas slukhan u Komiteti z pytan ahrarnoi ta zemelnoi polityky.Pres-slu-zhba Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy. [Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine. Current issues of viticulture and winemaking in Ukraine on the path to European integration were discussed during hearings in the Committee on Agrarian and Land Policy. Press Service of the Verkhovna Rada of Ukraine]. (2023). [in Ukrainian].
7. Kostyuk, O. (2023). Mini haid vynorobniamy Zakarpattia. [Mini guide to wineries in Transcarpathia]. [in Ukrainian].
8. Nekrasova, L. & Nekrasova K. Analiz ta perspektyvy rozvytku pidpriemstv vynorobnoi haluzi v Ukraini. Prychornomorski ekonomichni studii. [Analysis and prospects for the development of wine-making enterprises in Ukraine. Black Sea Economic Studies]. (2016). [in Ukrainian].
9. Petervari, N. (2023) Vynohradne Zakarpattia: de mozha nasolodytysia unikalnymy vynamy. [Vinogradne Zakarpattia: where you can enjoy unique wines]. [in Ukrainian].
10. Popova, M. (2014) Suchasnyi stan vynohradarstva i vynorobstva Ukrainy ta rol yii okremykh rehioniv u rozvytku haluzi. [The current state of viticulture and winemaking in Ukraine and the role of its individual regions in the development of the industry] Biznes Inform. [in Ukrainian].
11. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rozvytku vyrobnytstva teruarnykh vyn ta naturalnykh medovykh napoiv : Zakon Ukrainy [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the development of the production of terroir wines and natural honey beverages] [in Ukrainian].
12. Revoliutsiia v bokali: do choho pryzvede lehalizatsiia dribnykh vyrobnykiv vyna. [Revolution in a glass: what will the legalization of small wine producers lead to]. [in Ukrainian].
13. Semeniuk, A. Yak zakarpatski vynoroby pratsiuiut v umovakh viiny. [How Transcarpathian winemakers work in wartime]. [in Ukrainian].
14. Simeina vynorobnia Nota Bene. [Nota Bene Family Winery]. [in Ukrainian].
15. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2006 r. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2006] (2007). Kyiv. [in Ukrainian].
16. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. (2013). Kyiv. [in Ukrainian].
17. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy. 2023 rik. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2023]. (2024). Kyiv. [in Ukrainian].
18. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy. 2024 rik. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2024]. (2025). Kyiv. [in Ukrainian].

-
-
19. Turchyniak, M., Polotai B. & Danchyshyn A. (2024). Ukrainske vynorobstvo v umovakh viiny. [Ukrainian winemaking in times of war]. Doi: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-11-4> [in Ukrainian].
 20. V Ukraini fermer zasnuvav vyrobnytstvo vyna u pecherakh KhIII stolittia.[In Ukraine, a farmer founded wine production in caves in the 13th century].(2020). [in Ukrainian].
 21. Vynorobstvo Zakarpattia :z prachasiv do sohodennia. [Winemaking in Transcarpathia: from ancient times to the present day.] [in Ukrainian].
 22. Wines of Ukraine na PROWEIN 2024: dosiahnennia, rozvytok, noviperspektyvy. [Wines of Ukraine na PROWEIN 2024: achievements, development, new perspectives.]. [in Ukrainian].
 23. Yemtsev, V. & Yemtseva, I. (2015). Kliuchovi problemy rozvytku konkurentospromozhnosti vynohradarstva Ukrainy. [Key problems of developing the competitiveness of Ukrainian viticulture]. [in Ukrainian].
 24. Zaiats R. Yakym buv 2023 rik dlia ukrainskoho vyna? [What was 2023 for Ukrainian wine?]. (2023). [in Ukrainian].
 25. Zbir urozhaiu silskohospodarskykh kultur u Zakarpatskii oblasti. .Statystychnyi biuletyn. [Harvesting of agricultural crops in the Transcarpathian region. .statistical bulletin.]. (2022). Uzhhorod. [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 15.03.2026

Схвалено до друку / Accepted: 01.04.2026

Опубліковано / Published: 30.04.2026